Scriitorul este inițiatorul unui stil colorat în care tentația pitorescului, a tropilor și a ornamentului stilistic este adesea neînfrînată. Prozatorul stăpînea deopotrivă ochiul atent al pictorului și auzul fin al muzicianului, realizînd structuri ritmice în care intonația și savanta distribuție a cadențelor interioare dobîndesc certe valori imitative. Continuîndu-l pe Russo, Delavrancea realizează o frază plastică și muzicală în care conținutul este sugerat ritmic și melodic cu o rară forță sugestivă. Al. Niculescu distingea un tip de construcții „deschise", „infinite", alcătuite din unități sintactice egale, juxtapuse, cu intonație identică, folosit mai ales în descrieri și un al doilea tip, structuri sintactice „închise", alcătuit din unități inegale și în care intonația înregistrează subtile variații de intensitate. Studiul operei evidențiază evoluția stilului. Uriașele construcții ale începutului („Iancu Moroi", „Trubadurul") sînt treptat părăsite, scriitorul orientîndu-se, mai ales după 1890, către frazele scurte, cu propoziții simple, monomembre sau eliptice. De la o ediție la alta, scriitorul își modifică scrierile anterioare, vădind aspirația către expresia simplă, eliberată de detaliul secundar și neesențial.

Paralel se desfășoară procesul renunțării la aglomerarea de epitete, obsesie stilistică a primei perioade de creație. Evoluția atestă pe lîngă maturizarea artistică a scriitorului, treptata sa eliberare de influențele naturaliste și orientarea tot mai decisă spre realism.

Creator al unui „realism simbolic și parabolic", cu certă vocație a naturii și fantasticului, scriitorul — dublat de un artist rafinat — a fertilizat teritoriul literaturii române, facilitînd apariția viitoarelor ei valori.

Sergiu ȘERBAN

1) Al. Săndulescu „Delavrancea", micromonografie, Ed. Albatros, Buc., 1970.
2) Vicu Mîndra „Delavrancea între realism și naturalism", în vol. „Incursiuni în istoria dramaturgiei române", Ed. Minerva, Buc., 1971.
3) T. Vianu „Arta prozatorilor români", Editura pentru literatură, Buc., col. B.P.T., vol. I (363), p. 235—248.
4) Al. Niculescu „Structura frazei în stilul lui B. Delavrancea" în „Contribuții la istoria limbii române literare în sec. al XIX-lea", Ed. Academiei, Buc., 1956, p. 205—243.

Analize literare

TUDOR ARGHEZI: „Testament"

1. Discuții preliminare — Poezia „Testament" a apărut în fruntea primului volum de versuri al lui Tudor Arghezi „Cuvinte potrivite" (1927). Ea se încadrează în lirica de atitudine socială, fiind prefigurată de poezia „Rugă de seară" — cheia de boltă a creației argheziene — cum o caracterizează T. Vianu, apărută în revista „Viața socială" (1910), semnificativă prin caracterul ei de manifest poetic. Reluînd ideea în plină maturitate artistică, T. Arghezi realizează prin „Testament" o adevărată poezie programatică, arta sa poetică.

2. Structura poeziei — Considerîndu-se exponent al neamului său, Tudor Arghezi este conștient că poetul trebuie să fie, prin arta sa, expresia cea mai înaltă a aspirațiilor populare. Afirmîndu-și apartenența la „clasa anonimă și precumpănitoare numeric a șerbilor", poetul nu vede în expresia literară decît „sublimarea graiului lor aspru și elementar, în care s-au adunat sudoarea și revolta" (Șerban Cioculescu). Ca urmaș al lor, el nu uită că face parte din primele generații de cărturari, cîștigîndu-și dreptul acesta numai prin strădania strămoșilor care „au adunat printre plăvani / sudoarea muncii sutelor de ani". Poetul înțelege îndeletnicirea lui ca pe o transformare și o înălțare a vechilor munci ale neamului de iobagi (Tudor Vianu). Lor le datorează meșteșugul său de azi, ca făuritor de „cuvinte potrivite", iscate prin amnarul talentului său din graiul lor „cu-ndemnuri pentru vite". Șerban Cioculescu consideră că nici unul dintre poeții tradiționali (Alecsandri, Eminescu, Coșbuc, Goga) nu s-a ridicat la o asemenea înălțime în atitudinea sacramentală de slujitor al trecutului, deoarece „amintirea ancestrală este pentru prima oară îndumnezeită în sensul cel mai concret al cuvîntului, ca îndreptar moral, deopotrivă valabil pentru fiecare din cele „două lumi pe poale", care reprezintă versantele alcătuirii sociale". Poetul găsește mijloace neașteptate de a plăti durerile și ofensele trecute ale strămoșilor săi, preschimbîndu-se în „miere" sau „venin", în „muguri și coroane" sau într-un cîntec de vioară, pe care ascultîndu-l, stăpînul „a jucat ca un țap înjunghiat".

Ca o supremă răzbunare, „biciul răbdat se întoarce în cuvinte / Și izbăvește-ncet pedepsitor / Odrasla vie-a crimei tuturor". După Șerban Cioculescu, „biciul verbal al poetului nu e un instrument de răzbunare, ci de iertare", ținînd seama de versurile finale care ar exprima „inutilitatea lecției" (citat finalul poeziei).

Fiind vorba de arta poetică a lui T. Arghezi, în poezia „Testament", ca de altfel în întreaga sa creație, poetul inaugurează o nouă viziune estetică. Ceea ce este socotit în general apoetic, urît, disgrațios, în viziunea lui Arghezi dobîndește valori estetice. El își face un principiu din a valorifica artistic din imaginile unei realități convertite în sfera inesteticului de vitregia unei convețuiri sociale (Fl. Crețeanu). Un astfel de principiu se bazează pe atitudinea etică a poetului care urmărește să restituie dreptății, pe cale artistică, bunuri și drepturi refuzate. (Citat: „Din bube, mucegaiuri și noroi..."). Astfel în concepția lui Arghezi, „urîtul" nu mai este un dat etern, o realitate imuabilă, ci o consecință a condiției umane care îl generează. Valorificîndu-l estetic, poetul îl transformă în armă de luptă, punîndu-l în fața asupritorilor ca un stigmat care acuză.

La nivelul stratului lexical, laboratorul poetic arghezian se caracterizează printr-o trudă cizelatoare și migală de filigran, scrupulozitatea artistică stînd la baza procedeului de creație. Materia primă a acestui proces o constituie graiul „cu-ndemnuri pentru vite" al bătrînilor. Poezia „Testament", reprezentativă pentru creația argheziană, este caracteristică și în direcția renovării limbii și artei literare. Ura sa exprimată și-n alte poezii se manifestă prin intermediul epitetului apreciativ provenit din adjective sau adverbe învestite cu un mare coeficient de materialitate. Astfel, seara e „zugrăvită", durerea „surdă și amară", domnița „întinsă leneșă", iar biciul „încet pedepsitor". Alteori epitetele provenite din substantive, cu rol de nume predicativ, crează expresii estetice mai puternice (Al. Bojin). De pildă, identificările metaforice „cartea mea-i fiule *o treaptă*" sau „ea e *hrisovul vostru cel dintîi*", capătă funcții epitetice deosebite și scot în lumină semnificația pe care poetul o acordă cărții (de fapt creației sale poetice). Deosebit de semnificative sînt expresiile „slova de foc" — ca expresie directă a sensibilității — și „slova făurită" — ca expresie elaborată, căutată cu migală — modalitate căreia poetul îi subsumează realizările sale artistice: spontaneitatea și disciplina (S. Cioculescu).

În ceea ce privește stratul sonor al poeziei, de remarcat sînt formele ritmice variate: solemn la început, mimînd perfect momentul grav al întocmirii testamentului său; apoi precipitat, schimbînd mereu măsura și ritmul după tonalitatea sentimentelor și a ideilor.

3. Concluzii — Poezia „Testament" ne apare ca o artă poetică lucidă, o convertire baudelaireană a unor elemente socotite în general nepoetice (N. Manolescu), poetul știindu-se purtătorul unui mesaj străvechi. În concepția lui T. Arghezi, poezia este, așadar, comunicarea unei idei arzătoare în cuvinte potrivite. Ea e dominată de probleme grave, dintre care cea mai frecventă e aceea a creației sempiterne (G. Călinescu). În lunga sa carieră, Arghezi a rămas mereu în mijlocul poporului său, s-a asociat tuturor luptelor lui, i-a exprimat năzuințele și i-a hrănit visările (T. Vianu).

Marin COSMESCU
Profesor emerit

Bibliografie:

— Șerban Cioculescu: „Introducere în poezia lui T. Arghezi", Ed. Minerva, 1971.
— T. Vianu: „Studii de literatură română", Ed. didactică și pedagogică, 1965.
— G. Călinescu: „Istoria literaturii române" (Compendiu), 1963.
— N. Manolescu: „Metamorfozele poeziei", 1968.
— Al. Bojin: „Studii de stil și limbă literară", Ed. didactică și pedagogică, 1968.
— Fl. Crețeanu: „Din experiența unor lecții despre stilul și limba operelor literare", Ed. didactică și pedagogică, 1967.

SANDA RADIAN și VENERA DOGARU
„Sinteze de istorie a literaturii române"*)

Editura didactică și pedagogică și-a cîștigat în vremea din urmă un prestigios renume, impunîndu-se tot mai mult ca o tribună de promovare a unor lucrări care să răspundă cerințelor învățămîntului actual, problemelor majore ale școlii, așteptărilor celui mai numeros public cititor: cadre didactice, elevi, candidați la învățămîntul superior, studenți etc. Așa se explică, într-o oarecare măsură, rapiditatea cu care s-au epuizat unele lucrări și numeroasele solicitări privind reeditarea lor. (Ex.: *Culegere de texte pentru analize gramaticale* de V. Dron și S. Gh. Constantinescu; *Analize sintactice și stilistice* de S. Stati și Gh. Bulgăr; *Ortografia în imagini* de I. Necula etc.).

O recentă reușită a aceleiași edituri o constituie și cartea „*Sinteze de istorie a literaturii române*", care se dovedește binevenită, mai cu seamă prin inedit ul ei. Autorii își propun, așa cum arată în „cuvînt înainte", să ofere elevilor din ultimele clase de liceu „un auxiliar în însușirea cunoștințelor de literatură română". Strădaniile sînt lăudabile ,unele rezultate meritorii, dar valoarea unor părți, a unor analize și a unor planuri de lucrări care se vor sintetice demonstrează o oarecare grabă; sînt unele elemente șubrede, schematice care ar putea duce la derutarea elevilor, la promovarea unor puncte de vedere înguste în interpretarea unor opere literare. Unele teme stabilite sînt prea cuprinzătoare și dificile: Viața tîrgului și orașului de provincie în proza română din sec. al XX-lea, Fabula în literatura noastră, Figuri de avari în literatura română, Figura lui Ștefan cel Mare în literatura noastră.

Gruparea unor opere literare este oarecum inedită, mai cu seamă în prima parte a cărții, unde se amestecă specii și genuri literare, curente, tendințe, școli din diferite etape ale istoriei literaturii române. Unele lucrări „model" de sinteză sau unele planuri simple sau dezvoltate, pe care autorii le propun pentru tratarea unor teme, implică multe cunoștințe, îndeosebi din lectura suplimentară a elevilor, deoarece se referă la opere literare care nu sînt prevăzute de programa școlară.

G. I.

*) E. D. P., 1971

Un cercetător polon despre „Cîntarea României" și autorul ei

În anul 1961, Secția din Cracovia a Academiei Polone de Științe, a publicat, în „Lucrările Comisiei de istorie literară", traducerea integrală a poemului *„Cintarea României"*, precedată de un studiu monografic asupra creației și activității revoluționare a lui N. Bălcescu. Atît traducerea, studiul introductiv, cît și notele de la sfîrșit (p. 61-63) cu privire la o serie de versete din poem le datorăm cercetătorului polon, prof. Emil Biedrzycki, care are mari merite în difuzarea știrilor despre cultura și literatura românească în Polonia pe un parcurs de aproape 40 de ani. Menționez cu acest prilej că E. Biedrzycki este și autorul unui manual de limba română pentru polonezi. Lucrarea la care ne referim în mod special acum poartă titlul: *Mikolaj Balcescu. Rumunski pisarz i rewolucjonista (Nicolae Bălcescu. Scriitor și revoluționar român)* și are 66 de pagini. Traducerea *„Cîntării României"* s-a făcut după textul din ediția lui Emil Boldan *(Alecu Russo. Scrieri alese,* București, 1956, p. 189-218), dar autorul a ținut seamă și de adaptarea la versiunea lui N. Bălcescu din 1850, folosind în acest scop indicațiile cuprinse în monografia profesorului Al. Dima *(Alecu Russo,* București, 1957, p. 193-245). După cîte știm, lucrarea lui E. Biedrzycki nu este cunoscută cititorului român, deși ea conține unele idei care ar putea interesa, de fapt, și pe cercetătorii de la noi.

În discuția care urmează ne vom opri asupra argumentelor invocate de autorul polonez cu scopul de a stabili cine este adevăratul autor al *„Cîntării României"*. Nu vom stărui însă asupra istoricului acestei controversate probleme, căci cititorul poate găsi informațiile necesare în studiile publicate la noi. (În afară de cele spuse mai sus, pot fi consultați: G.C. Nicolescu, *Paternitatea „Cîntării României"*, în „Limbă și literatură" I, București, 1955, p. 231-252; I.C. Chițimia, *Adam Mickiewicz, N. Bălcescu și „Cintarea României"*, articol publicat, în limba rusă, în „Romanoslavica", II, București 1958, p. 133-147; Paul Cornea, *O ipoteză nouă asupra paternității „Cîntării României"*, „Viața Românească", XII, 1959, nr. 3, p. 91-103; Emil Boldan, *O veche controversă mereu nouă: cine e autorul poemului în proză „Cintarea României"*, *ibidem*, nr. 9, p. 176-191).

După părerea lui Emil Biedrzycki, poema *„Cintarea României"* aparține lui N. Bălcescu. Pe lîngă operă, în dovedirea tezei sale autorul folosește cele două studii ale lui G. C. Nicolescu (1955) și I. Const. Chițimia (1958), la care se mai adaugă un articol al lui Stanislaw Wedkiewicz (1921) intitulat „Mickiewicz în literatura română".

În concepția cercetătorului de la Cracovia, expresia cea mai concludentă a influenței exercitate de A. Mickiewicz asupra lui N. Bălcescu o constituie *„Cintarea României"*, poem asemănător în multe privințe cu *„Cărțile norodului leșăsc de la începutul lumei pînă la muncirea lui"*. (Cu acest titlu apare traducerea românească a cărții lui A. Mickiewicz, *Ksiegi narodu i pielgrzymstwa polskiego*, păstrată într-un manuscris aflat în Biblioteca Academiei R.S.R. I; cf. și I. C. Chițimia, *op. cit.*, p. 135). „Cărțile..." au fost publicate de Mickiewicz în anul 1832. Emil Biedrzycki subliniază însă că nu este exclusă nici posibilitatea unei înrîuriri din partea scrierii lui Lamennais, *„Paroles d'un croyant"* numai că aceasta din urmă a apărut mai tîrziu și, după cum a arătat Yves le Hir la 1949, stă sub influența operei lui A. Mickiewicz. Cercetătorul polon crede că N. Bălcescu putea să fi cunoscut *„Cărțile norodului leșăsc..."* nu numai după traducerea în limba franceză, ci și după cea românească întreprinsă în 1833 și 1844.

Deoarece manuscrisul *„Cîntării României"* nu s-a păstrat E. Biedrzycki este de părere că nu se poate spune nimic sigur în legătură cu autorul lui. Cert este însă că anonimatul ediției din „România viitoare" (1850) are ceva din procedeele de creație specifice romantismului. Tipică este, de exemplu, prefața poemului, în care N. Bălcescu relatează acea istorie apocrifă, cum că ar fi găsit manuscrisul într-o mănăstire, printre cărți vechi, și că acesta provenea de sub pana unui călugăr sau pustnic din epoca mișcărilor de pe la 1830.

E. Biedrzycki găsește o asemănare frapantă între introducerea la *Istoria românilor supt Mihai Vodă Viteazul* și *Cintarea României*. Afinitățile apar atît în conținutul de idei și principiile istorice, cît și în construcția frazei.

În afară de aceasta, în precuvîntare, N. Bălcescu se identifică fără voie cu autorul *„Cîntării României"*, mai ales acolo unde vorbește de suferințele și năzuințele emigranților români care, după revoluția de la 1848, pribegeau prin străinătate. Pentru Bălcescu *Cintarea României* nu este numai operă literară, ci și îndemn la revoluție, la cucerirea libertății. „Această tonalitate eroică, de luptă, care ne izbește în redacția parizianâ a Cîntării României — încheie E. Biedrzycki — este caracteristică lui Bălcescu, spre deosebire de Al. Russo, ale cărui opere, inclusiv cea de-a doua versiune a *Cîntării* (1855), se disting printr-o tonalitate pastoral-sentimentală, cu totul străină firii și intenției lui Bălcescu" (p. 9-10). Aceasta nu înseamnă cîtuși de puțin că problema este rezolvată definitiv. Cu toate studiile efectuate pînă în prezent, problema paternității *„Cîntării României"* rămîne încă deschisă: nu putem afirma cu deplină certitudine că autorul ei este Bălcescu sau Russo. Poate de aceea Paul Cornea a ajuns la o soluție conciliantă, afirmînd că poemul nu e nici opera lui Bălcescu, nici a lui Russo, ci rezultatul cooperării amîndurora. Cu peste zece ani în urmă, prof. Al. Dima nota: *„Cintarea României* a impus de fapt pe Russo ca scriitor și discuția continuată pînă astăzi cu privire la paternitatea acestei scrieri pune aproape în cumpănă întreaga lui soartă literară" *(Alecu Russo. Bibliografie de recomandare*, p. 28). Este adevărat însă că s-ar putea da cîștig de cauză și autorilor care atribuie opera lui Bălcescu, dar nici pentru aceasta nu dispunem deocamdată de probe suficiente. De altfel, indiferent de felul cum ar fi privită problema paternității *Cîntării României*, prezenta lucrare a lui E. Biedrzycki nu-și pierde valoarea. Meritul lui constă, mai ales, în prezentarea ideilor și a activității lui N. Bălcescu. În privința *Cîntării României* se constată însă unele inadvertențe și erori. Emil Biedrzycki este pentru paternitatea lui Bălcescu, dar pare cel puțin curios că traduce în polonă textul lui Russo. Încercările cercetătorilor clujeni de a stabili cu ajutorul metodei riguroase a statisticii lingvistice cine este autorul poemului au dus la concluzia că el nu poate fi decît Al. Russo. Pe de altă parte, analiza filologică, realizată cu multă competență și convingere de N. A. Ursu, arată ca autor al operei pe Bălcescu. Nu încape îndoială — o spun și susținătorii lui Russo — că cel mai frumos text este cel publicat de Bălcescu. E. Biedrzycki vorbește și de publicarea (!) unui text francez al *Cîntării României*, de care amintește numai Alecsandri, dar pe care nu l-a văzut nimeni niciodată. Existența unei versiuni franceze rezolva de mult disputa în legătură cu autorul operei.

Poate ar fi binevenit un studiu care să analizeze detaliat felul cum prof. Emil Biedrzycki a izbutit să transpună în polonă o operă atît de greu de tradus.

Prof. univ. dr. A. VRACIU

ROMUL LADEA Lucrări de început